

Sprawozdanie z egzaminu maturalnego 2014

Historia

Opracowanie

Grzegorz Wnuk (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Barbara Andrzejewska (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie)

Wanda Królikowska (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie)

Redakcja

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

dr Marcin Smolik (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Wydziały Badań i Analiz okręgowych komisji egzaminacyjnych

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie podstawowym składał się z 37 zadań, w tym były zadania złożone, w których poszczególne części sprawdzały różne umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte uwzględniały historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku. W arkuszu wykorzystano różnorodne źródła wiedzy historycznej.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 100 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		8 444
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	6842
	z liceów profilowanych	106
	z techników	1467
	z liceów uzupełniających	13
	z techników uzupełniających	16
	ze szkół publicznych	7951
	ze szkół niepublicznych	493
	ze szkół na wsi	285
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	1823
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	3341
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	4180
	kobiety	3959
	mężczyźni	4485

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	14
	słabowidzący	20
	niewidomi	3
	słabosłyszący	16
	niesłyszący	7
	Ogółem	60

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z historii jako nowego przedmiotu dodatkowego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

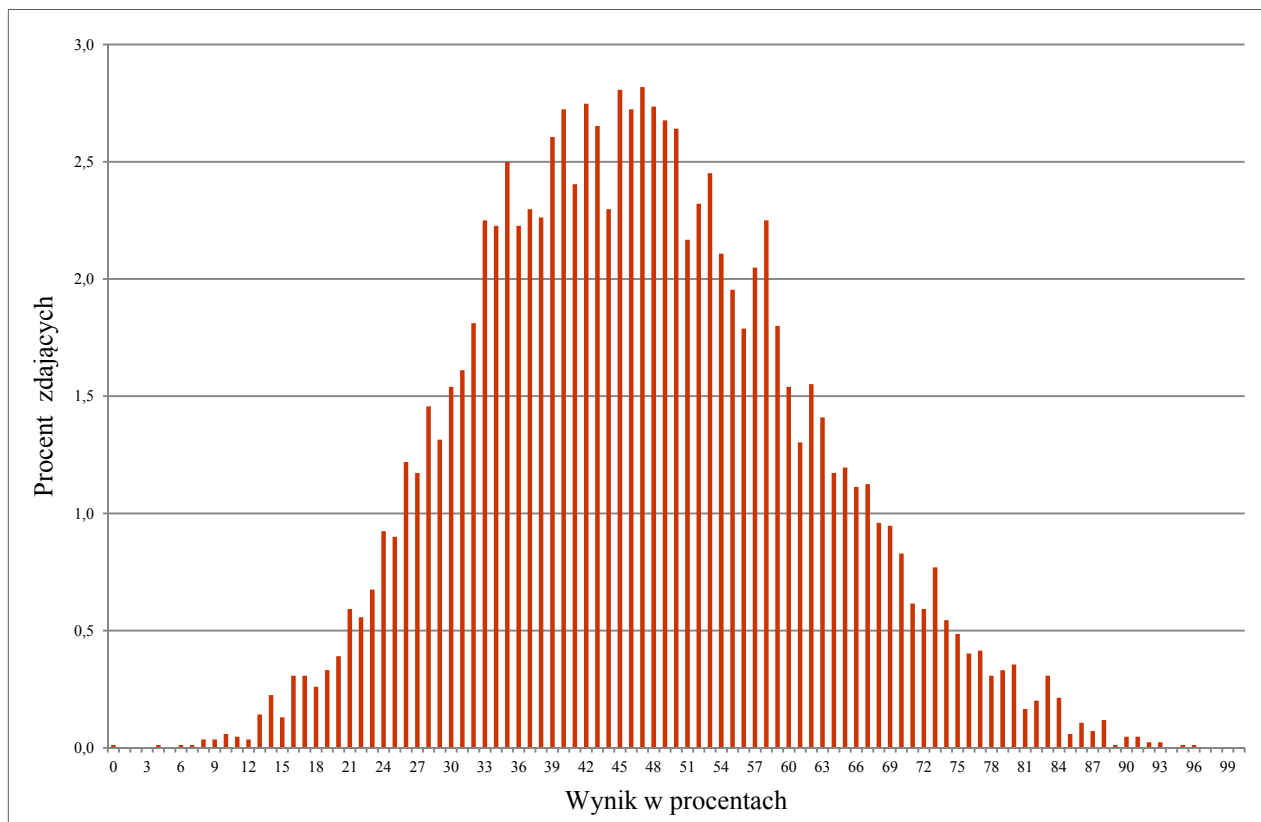
Termin egzaminu		20 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		120 minut	
Liczba szkół		8444	
Liczba zespołów egzaminatorów*		38	
Liczba egzaminatorów*		651	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		11	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust.1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust.2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	3	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		5	

*Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
8 444	0	96	46	47	47	15

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech cywilizacji starożytnych.	74
2a	Tworzenie informacji	Wyciąganie wniosków wynikających z porównania.	46
2b	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	84
2c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość zasady organizacji społeczeństwa egipskiego.	42
3.	Korzystanie z informacji	Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń historycznych ze starożytności.	55
4a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	79
4b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość korzeni kultury i języka polskiego.	30
5a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	7
5b	Korzystanie z informacji	Wskazanie następstw wzniesienia określonych budowli w starożytnym Rzymie.	71
6a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	13
6b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań cesarzy rzymskich.	55
7.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji zawartych w treści mapy.	82
8.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość wydarzeń z historii średniowiecza.	48
9a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie skutków zjawiska.	37
9b	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu – rozpoznanie postaci.	49
10a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	42
10b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	48
11.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość struktury społeczeństwa miast średniowiecznych.	25
12a	Korzystanie z informacji	Zestawienie informacji ze źródeł.	73
12b	Korzystanie z informacji	Wybieranie informacji wyjaśniających problem.	64
13a	Tworzenie informacji	Porównanie opinii autorów źródeł o postaci.	91
13b	Korzystanie z informacji	Wskazanie przyczyn różnej oceny postaci króla.	67
13c	Tworzenie informacji	Krytyczna analiza źródeł – ocena prawdziwości sformułowań.	72
14.	Korzystanie z informacji	Wskazanie przyczyn zmian demograficznych.	53
15.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość faktów ze średniowiecza.	65

16a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn postawy autora źródła.	78
16b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość konsekwencji wydarzenia.	61
17.	Tworzenie informacji	Interpretacja źródła ikonograficznego – wyjaśnienie wymowy przekazu ikonicznego.	25
18a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	32
18b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	54
19a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	54
19b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	64
20a	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	78
20a	Wiadomości i rozumienie	Znajomość biografii (działalności) postaci historycznych.	13
21a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn decyzji władcy.	28
21b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	66
22a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzeń w czasie.	79
22b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość funkcji budowli historycznych.	41
22c	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji w tekście.	53
23a	Korzystanie z informacji	Umiejscowienie wydarzeń w przestrzeni.	40
23b	Korzystanie z informacji	Wskazanie możliwych skutków inwestycji.	54
24a	Tworzenie informacji	Rozpoznanie wydarzenia i uzasadnienie odpowiedzi.	37
24b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	50
25a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	33
25b	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	49
26a	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań twórców polskich z XIX wieku.	21
26b	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	59
27a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu – podanie nazwy polityki władz.	12
27b	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie skutków polityki.	8
28.	Tworzenie informacji	Uzasadnienie tezy zawartej w tekście.	55
29.	Korzystanie z informacji	Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń historycznych z XIX wieku.	26
30a	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	25
30b	Korzystanie z informacji	Wskazanie celu działań.	36
30c	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	79

30d	Korzystanie z informacji	Wybranie informacji z tekstu w celu wyjaśnienia problemu.	42
30e	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	74
31a	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie stylu w sztuce użytkowej.	20
31b	Korzystanie z informacji	Wskazanie cech charakterystycznych stylu.	9
32a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	27
32b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość nazw aktów prawnych.	32
32c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość faktów związanych z przewrotem majowym.	27
33.	Tworzenie informacji	Interpretacja źródła ikonograficznego – wyjaśnienie propagandowego celu przekazu ikonicznego.	31
34a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzeń historycznych w przestrzeni.	51
34b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość polityków XX wieku.	24
34c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość terminów związanych z historią gospodarczą XX wieku.	48
34d	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	31
35a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie w czasie wydarzeń historycznych.	45
35b	Korzystanie z informacji	Wybranie z tekstu informacji wyjaśniających problem.	18
35c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość biografii polityków XX wieku.	19
35d	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzenia historycznego w przestrzeni.	63
36a	Tworzenie informacji	Porównania danych statystycznych i sformułowanie wniosku.	53
36b	Korzystanie z informacji	Określanie najważniejszej przyczyny trendu w gospodarce wymienionych państw.	28
37.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań wybitnych przedstawicieli Kościoła katolickiego.	65

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym składał się z trzech części. Część I to test sprawdzający wiadomości i umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii, głównie dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte uwzględniały historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku.

Część II i część III zatytułowano *Spoleczeństwa wobec najeźdźców, okupantów i zaborców od starożytności do XX wieku*.

Wszystkie zadania sprawdzały wiadomości i umiejętności opisane w standardach dla poziomu rozszerzonego. Zdalący wykonywał polecenia do zamieszczonych w arkuszu źródeł wiedzy historycznej i pisał wypracowanie na jeden z dwóch tematów:

Temat 1. *Bić się czy nie bić?* Scharakteryzuj i oceń postawy Polaków wobec zaborców w XIX wieku.

Temat 2. *Przystosowanie czy opór?* Scharakteryzuj i oceń postawy Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945 – 1956.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 50 punktów, w tym za część I arkusza – 20 punktów, za część II – 10 punktów i za część III – 20 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		7 602
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	7 403
	z liceów profilowanych	18
	z techników	179
	z liceów uzupełniających	1
	z techników uzupełniających	1
	ze szkół publicznych	7 144
	ze szkół niepublicznych	458
	ze szkół na wsi	100
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	806
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	2 516
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	4 180
	kobiety	3 732
	mężczyźni	3 870

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 107 osób – laureatów i finalistów Ogólnopolskiej Olimpiady Historycznej.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	7
	słabowidzący	15
	niewidomi	3
	słabosłyszący	9
	niesłyszący	1
	Ogółem	35

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z historii jako nowego przedmiotu dodatkowego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

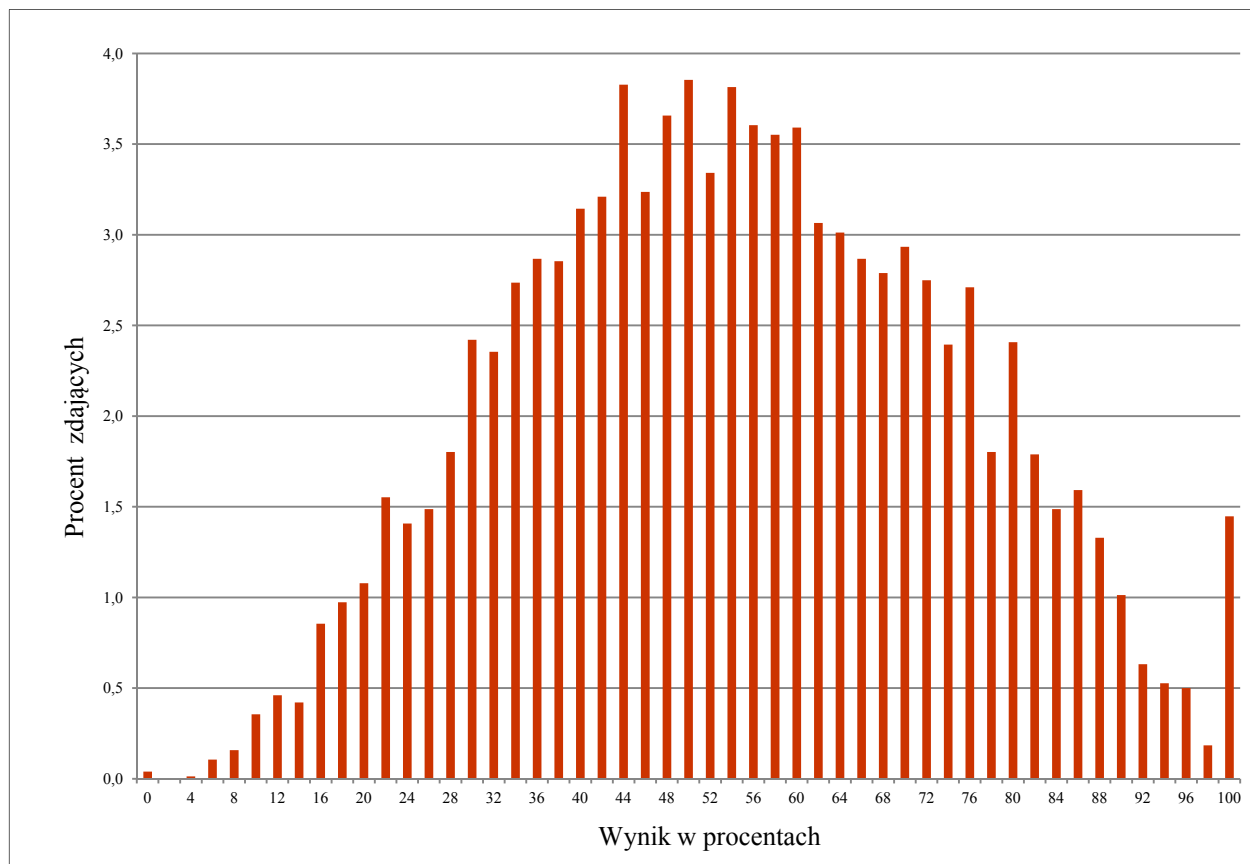
Termin egzaminu		20 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		7602	
Liczba zespołów egzaminatorów*		38	
Liczba egzaminatorów*		651	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		15	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	1
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	1	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		275	

*Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 2. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
7 602	0	100	54	50	54	20

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Korzystanie ze źródła kartograficznego – rozpoznanie starożytnego miasta i uzasadnienie odpowiedzi.	72
2.	Tworzenie informacji	Porównanie zjawisk społecznych w dwóch epokach.	81
3.	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie informacji do wyjaśnienia zjawiska.	44
4.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w przekazie ikonograficznym.	51
5.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość czasu panowania władców.	70
6.	Korzystanie z informacji	Analiza różnorodnych źródeł zgodnie z wymogami warsztatu historycznego w celu wyjaśnienia problemu.	64
7.	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z mapy.	44
8.	Korzystanie z informacji	Korzystanie ze źródła genealogicznego.	97
9.	Tworzenie informacji	Sformułowanie oceny polityki Napoleona zawartej w źródle i uzasadnienie odpowiedzi.	85
10.	Korzystanie z informacji	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania ugrupowania politycznego i dobór argumentów uzasadniających odpowiedź.	58
11a	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji ze źródła statystycznego.	75
11b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość przyczyn zjawiska gospodarczego.	68
12.	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji w celu rozpoznania wydarzenia i określenia postawy autora źródła.	74
13.	Korzystanie z informacji	Analiza różnorodnych źródeł zgodnie z wymogami warsztatu historycznego w celu wyjaśnienia problemu.	55
14.	Korzystanie z informacji	Znajomość czasu wydarzenia i dobór argumentów uzasadniających odpowiedź.	48
15.	Korzystanie z informacji	Analiza źródła ikonograficznego zgodnie z wymogami warsztatu historycznego.	56
16.	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie związków między zjawiskami.	29
17.	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie informacji do wyjaśnienia procesu.	70
18a	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji w tekście.	69
18b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość skutków wydarzenia.	47
19.	Tworzenie informacji	Wyciąganie wniosków z porównania informacji i uzasadnienie stanowiska.	70
20.	Korzystanie z informacji	Formułowanie opinii i jej uzasadnianie.	79
21.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w przekazie ikonograficznym.	75
22.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w źródle zgodnie z wymogami warsztatu historycznego.	60

23.	Wiadomości i rozumienie Korzystanie z informacji Tworzenie informacji	Pisanie własnego tekstu na podany temat.	39
-----	---	--	----

Komentarz

Zastosowane w 2014 roku arkusze egzaminacyjne z historii zarówno dla poziomu podstawowego, jak i rozszerzonego, były porównywalne z arkuszami z lat poprzednich pod względem sprawdzanych wiadomości i umiejętności. Poziom wykonania zadań był umiarkowanie trudny. Analiza rozwiązań zadań i ich wskaźniki statystyczne potwierdzają wnioski z lat ubiegłych dotyczące stopnia opanowania wiadomości i umiejętności opisanych w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii. Popęłnione przez maturzystów błędy wskazują na braki w opanowaniu faktografii, która jest podstawą umiejętności historycznych. Prawidłowa interpretacja źródeł historycznych, wyjaśnienie zjawisk i procesów, wnioskowanie, a także dokonywanie ocen i formułowanie własnego tekstu nie jest możliwe bez opanowania wiadomości przedmiotowych.

1. Analiza jakościowa zadań

Poziom podstawowy

Tegoroczni maturzyści dobrze opanowali umiejętność porównywania opinii zawartych w dwóch źródłach. Rozwiązując zadanie 13A., zdający musieli porównać sądy Jana Długosza i Anonima tureckiego o królu Władysławie Warneńczyku, a w części B tego zadania – wyjaśnić przyczynę różnic w opiniach królu przedstawionych w załączonych fragmentach kronik/źródeł. Zdający dobrze poradzi sobie także z oceną prawdziwości zdań dotyczących informacji z trzech źródeł – tablicy genealogicznej oraz fragmentów dwóch relacji o bitwie pod Warną. Zadanie 13 zarówno w części A, jak i w częściach B oraz C prawidłowo rozwiązała większość zdających.

Nie sprawiło także maturzystom trudności wyjaśnienie pochodzenia nazwy Polska z języka niemieckiego i węgierskiego. W zadaniu 7. mieli oni porównać nazwy umieszczone na mapie i w tabeli, a następnie wyjaśnić jej etymologię.

Trudne było zadanie 5A, które sprawdzało znajomość terminu *cenzor*. Obudowę do zadania stanowił tekst starożytnego pisarza Diodora Sycylijskiego, w którym opisywał dokonania Appiusza Klaudiusza i informował, że *przy układaniu listy senatorów nie usunął żadnego z senatorów cieszących się złą sławą*. Ten fragment tekstu źródłowego wyraźnie wskazywał, że Appiusz Klaudiusz był cenzorem. Zdający podawali nazwy różnych urzędów w starożytnym Rzymie – „konsul”, „trybun ludowy”, „dyktator”, „pretor”, a niektórzy wymieniali nawet nazwy urzędników w polis ateńskiej – „strateg”, „archont”. Świadczy to o nieznajomości organizacji władzy w republice rzymskiej i kompetencji rzymskich urzędników.

Zadanie 6A sprawdzało znajomość terminu *pryncypat*. Obudowę do tego zadania był fragment *Historii rzymskiej* Kasjusza Diona, w którym została scharakteryzowana władza cesarza w okresie pryncypatu. Od zdającego oczekiwano dokonania uogólnienia informacji zawartych w tekście ze szczególnym zwróceniem uwagi na fragment mówiący o zachowaniu przez władców urzędów z czasów republikańskich i dbałości o utrzymanie pozorów przyznania im władzy przez lud. Najczęściej zdający zamiast „pryncypat” podawali: „cesarstwo”, „monarchia”, „republika”, co może świadczyć o nieznajomości procesu przemian ustrojowych w starożytnym Rzymie. Wśród zdających znaleźli się również tacy, którzy podawali terminy związane z historią polityczną starożytnej Grecji – „demokracja”, „oligarchia”.

Błędne rozwiązania w zadaniach 5A i 6A świadczą o brakach podstawowych wiadomości z zakresu starożytności oraz braku umiejętności uogólniania informacji zawartych w tekstach źródłowych.

Kolejnym zadaniem wymagającym znajomości terminologii historycznej było zadanie 27A, które dotyczyło polityki Kulturkampfu. Zadający wykonywali to zadanie na podstawie fragmentu listu biskupów do duchownych w zaborze pruskim z 1873 roku. Tekst tego listu świadczył o dążeniu państwa niemieckiego do ograniczenia niezależności Kościoła katolickiego oraz zawierał postanowienia podjęte przez biskupów w celu przeciwstawienia się decyzjom władz. Wśród błędnych odpowiedzi najczęściej pojawiał się termin „germanizacja”. Niekiedy zdający starali się opisowo określić politykę niemiecką i podawali: „polityka antykościelna”, „polityka antyklerykalna”, „oddzielenie Kościoła od państwa”. Zdający nie potrafili uogólnić informacji zawartych w tekście źródłowym. Błędne odpowiedzi świadczą o nieznajomości terminu Kulturkampf, nieznajomości celów polityki prowadzonej przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1871–1878 na terenie całych Niemiec, a nie tylko na terenie zaboru pruskiego. Problemy zdających z prawidłowym rozwiązaniem tego zadania mogą także świadczyć o częstym postrzeganiu, w praktyce szkolnej, polityki prowadzonej przez Otto von Bismarcka jedynie przez pryzmat doświadczeń mieszkańców zaboru pruskiego w XIX wieku.

Zadanie 20B sprawdzało wiedzę zdających o dokonaniach Stanisława Konarskiego – jednego z czołowych przedstawicieli polskiego oświecenia. Piszący otrzymał polecenie, aby wymienić dwie zasługi Konarskiego uzasadniające napis „Sapere auso”, widniejący na medalu, który otrzymał on od króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wiedza zdających o Stanisławie Konarskim jest niewielka, w odpowiedziach podawali oni często, że „był założycielem Szkoły Rycerskiej”, „posłem na Sejm Wielki”, „współautorem Konstytucji 3 maja”. Oznacza to, że wybierali odpowiedź z zakresu dzieł reformatorskich epoki stanisławowskiej.

Wielu zdających nie zna także postaci z historii najnowszej. Bardzo trudne było zadanie 35C, w którym należało wykazać się znajomością podstawowych faktów z dziejów PRL, podając informację z biografii Władysława Gomułki dotyczącą funkcji pełnionej przez niego w PZPR.

Trudne dla zdających okazało się zadanie 31., którego obudowę stanowiła fotografia przedstawiająca secesyjny dzban. Zdający w części A musieli podać nazwę stylu w sztuce użytkowej przełomu XIX i XX wieku, dla którego reprezentatywny był przedmiot przedstawiony na fotografii. Różnorodność niewłaściwych odpowiedzi udzielonych przez zdających świadczy o małej umiejętności rozpoznawania stylów w sztuce, o braku znajomości nazw tych stylów i czasów, w których one występowały, oraz o nieuważnym przeczytaniu polecenia, w którym informacja o czasie została podana wprost (przełom XIX i XX wieku). Wśród odpowiedzi pojawiały się: „gotyk”, „barok”, „rokoko”, „romantyzm”, „kubizm”. Zdający samodzielnie tworzyli nazwy stylu i podawali: „groteskowy”, „nowożytny”, „przeozdobny”. Zadanie w części B polegało na podaniu dwóch cech stylu, dla którego jest reprezentatywny przedmiot przedstawiony na fotografii dzban. Sformułowania użyte przez zdających świadczą o braku umiejętności odczytania informacji zawartych w źródle – powinni dostrzec falistość linii i motywy roślinne – oraz o braku przedmiotowego aparatu pojęciowego.

W zadaniu 35B wymagano od zadających umiejętności wybierania ze źródła informacji wyjaśniających problem. Maturzyści nie potrafili określić, dlaczego wiadomość o wydarzeniach w Poznaniu w czerwcu 1956 r. bardzo szybko przedostała się na Zachód, chociaż we fragmencie „Dzienników” Anny Kowalskiej, będącym obudową do tego zadania, zawarto informację o odbywających się w tym czasie w Poznaniu Międzynarodowych Targach. Wielu zdających nie wykorzystało tej informacji. Wśród niepoprawnych odpowiedzi najczęściej powtarzało się stwierdzenie, że „Poznań jest wysunięty na zachód i dlatego informacje szybko przedostały się zagranicę”.

Z omówionych powyżej odpowiedzi na zadania, które okazały się dla zdających bardzo trudne wynika, że podstawową przyczyną niepowodzeń w prawidłowym ich rozwiązaniu był brak

elementarnej wiedzy historycznej, koniecznej do prawidłowego odczytania oraz właściwej interpretacji źródeł historycznych.

Poziom rozszerzony

Najłatwiejsze dla zdających historię na poziomie rozszerzonym okazało się zadanie 8. wyposażone w tablicę genealogiczną władców Francji z dynastii Burbonów panujących w latach 1715–1830. Zdający musieli wykazać się umiejętnością wybierania informacji z załączonego źródła. Jedyne pomyłki zdarzały się przy odczytywaniu z tablicy danych córki władcy dwóch państw – Polski i Saksonii, która była matką trzech królów Francji. Odpowiedź – „Maria Józefa” nie była punktowana, gdyż tablica zawiera informacje o dwóch kobietach noszących te imiona – Marii Józefie Habsburg i Marii Józefie Wettyn. Zdający otrzymywał punkt dopiero po podaniu pełnej odpowiedzi – Maria Józefa Wettyn.

Zdający poradzili sobie dobrze z zadaniami wyposażonymi w dwa lub trzy źródła, np. z zadaniem 19. (poziom wykonania - 70%) oraz z zadaniem 20. (poziom wykonania – 79%). Zadania te wymagały wykazania się umiejętnościami złożonymi, konfrontowania informacji z różnorodnych źródeł – pisanych i ikonograficznych, oceny prawdziwości przekazu, wyciągania wniosków wynikających z porównania.

Zadanie 19. było wyposażone w trzy źródła – fragmenty prac dwóch historyków Władysława Czaplińskiego i Adama Kerstena oraz mapę przedstawiającą projekt rozbioru Rzeczypospolitej na mocy traktatu zawartego w Radnot w 1656 r. Zdający mieli ocenić, czy po wkroczeniu wojsk szwedzkich spełniły się nadzieje polskiej szlachty na pozytywne zmiany zarówno w relacjach z nowym władcą, jak i w polityce zagranicznej. Większość zdających prawidłowo odczytała informacje z dwóch źródeł pisanych i stwierdziła, że „nadzieje szlachty dotyczące utrzymania wolności szlacheckiej nie ziściły się, gdyż Karol Gustaw dążył do wzmocnienia swojej władzy, nie przestrzegał zasad demokracji szlacheckiej, groził konfiskatą dóbr za niestawienie się na elekcję”. Wnioski dotyczące polityki zagranicznej także okazały się w większości trafne. Zdający pisali: „układ w Radnot potwierdza, że Szwedzi nie mieli zamiaru walczyć o odzyskanie ziem polskich na wschodzie, porozumieli się z Rosją i Kozakami w celu podziału ziem Rzeczypospolitej”.

Wśród zadań zawartych w arkuszu dla poziomu rozszerzonego żadne zadanie nie okazało się dla zdających bardzo trudne. Wynika to z faktu świadomego wyboru przedmiotu egzaminacyjnego. Natomiast tylko cztery zadania były trudne (poziom wykonania od 20% do 49%).

W zadaniu 16. wymagano od zdających wyjaśnienia zachowania żony Hazdrubala, która w wypowiedzi skierowanej do męża przypominała mu, że „będzie zdołał tryumf”. Oczekiwano od piszących wiedzy na temat rzymskiego zwyczaju uhonorowania zwycięskiego wodza. Tym wodzem był Scypion, któremu poddał się Hazdrubal. Wywołało to oburzenie jego żony, która przypominała mu, że będzie zmuszony uczestniczyć w hańbiącej dla pokonanego uroczystości. Odpowiedzi zdających często wskazywały, iż nie wiedzą oni, kto był zwycięzcą, a kto się poddał oraz nie rozumieją, że w opinii żony Hazdrubal był człowiekiem pozbawionym honoru. Oto dwie błędne odpowiedzi zdających: „Hazdrubal miał odbyć tryumf. Jego żona mu o tym przypominała i była oburzona, że ona nie będzie z nim w czasie uroczystości” oraz: „Żona Hazdrubala wykrzyczała, że wszystko zaprzepaścił, poddając się i nie będzie miał tryumfu”. Niektóre odpowiedzi świadczą, że zdający nie zrozumieli polecenia. W odpowiedzi oceniali postępowanie Hazdrubala i wręcz usprawiedliwiali je: „Hazdrubal w opinii żony postąpił źle, ale tak naprawdę to on miał rację, bo dzięki poddaniu się ocalał życie, a jego żona zginęła”.

Podobnie jak w ubiegłych latach zdający mieli problemy z zadaniem polegającym na sformułowaniu prawidłowego tytułu mapy. W zadaniu 7. zdający powinni dokonać analizy treści mapy i na jej podstawie określić: temat – straty terytorialne/zmiany terytorialne, czas – od końca XVII do końca XVIII w., oraz przestrzeń – Imperium Osmańskie/Turcja. Zdający otrzymywał punkt, gdy trzy

elementy odpowiedzi były prawidłowe. Największy problem mieli absolwenci z podaniem prawidłowego czasu zmian terytorialnych ukazanych na mapie, choć warto zwrócić uwagę, że w legendzie mapy podane były lata, w których następowały kolejne straty terytorialne. Zdający albo nie dokonali analizy treści podanych w legendzie mapy, albo nie potrafili określić, w którym wieku doszło do tych wydarzeń. Zdarzało się także, że nieprawidłowo określali przestrzeń, której dotyczyły zmiany przedstawione na mapie. Traktowali ją zbyt szeroko, lub zbyt wąsko, np. „zmiany w basenie Morza Śródziemnego”, „straty terytorialne Turcji na rzecz Austrii”.

Praca z mapą stanowi nadal wyzwanie dla maturzystów, a nauczyciele powinni poświęcać wiele uwagi ćwiczeniom z mapą na lekcjach historii. Warto jednak podkreślić, że zauważalny jest przyrost umiejętności w rozwiązywaniu tego typu zadań. W tym roku ponad 40% maturzystów dobrze poradziło sobie z formułowaniem tytułu mapy.

W arkuszach maturalnych z historii, jak co roku, jest wiele zadań sprawdzających umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych: plakatów, rysunków satyrycznych, reklam, obrazów. W arkuszach maturalnych z historii pojawiają się źródła ikonograficzne z różnych epok. W tym roku umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych była wymagana na poziomie rozszerzonym w zadaniach: 4., 6., 14., 15., 20., i 21. Zdający najslabiej (poziom wykonania 48%) poradziło sobie z interpretacją treści plakatu wydanego we Włoszech w czasie II wojny światowej, a przedstawiającego samuraja wymierzającego mieczem cios amerykańskim okrętom. Plakat ten stanowił materiał do zadania 14. Zdający był proszony o określenie, kiedy najwcześniej mógł ukazać się plakat. W tej części zadanie miało charakter zamknięty. Po dokonaniu wyboru właściwej daty zdający powinien uzasadnić swój wybór, interpretując poszczególne elementy plakatu. W wielu odpowiedziach na to pytanie w argumentacji brakowało odniesień do treści plakatu. Zdający uzasadniali wybór 1941 r. bez podania, co oznacza przedstawiony na plakacie samuraj, pod jaką banderą jest widniejący na nim okręt, nie zauważano flag państw Osi – Niemiec, Włoch i Japonii w tle ilustracji. Oto jedno z takich uzasadnień: „Japonia przystąpiła wtedy do wojny”. Za taką odpowiedź, nawet wtedy, gdy dokonano prawidłowego wyboru daty, zdający nie otrzymywał punktu. Zdarzały się także wręcz zaskakujące pomysły na interpretację treści plakatu, np.: „Japończyk chce popełnić samobójstwo. Chce to zrobić w typowy dla tego kręgu kulturowego sposób. Popiełnia harakiri”.

2. Problem „pod lupą”

Tegoroczne tematy wypracowań maturalnych na poziomie rozszerzonym dotyczyły postaw społeczeństw wobec najeźdźców, okupantów, zaborców. W tematach wypracowań nawiązano do tytułów prac – publicysty Tomasza Łubieńskiego oraz historyka Andrzeja Friszke. Rozwiązanie tego zadania wymaga od zdającego wykazania się umiejętnością o charakterze ponadprzedmiotowym – skonstruowania spójnej, logicznej wypowiedzi pisemnej sformułowanej poprawną polszczyzną.

Zdający wybierali w większości temat pierwszy dotyczący postaw Polaków wobec zaborców w XIX wieku. Nad pracami w układzie problemowym przeważały prace w układzie chronologicznym. Zdający najczęściej opisywali udział Polaków w powstaniach narodowych, często pomijali w rozważaniach inne niż zbrojne formy walki o niepodległość. W wielu pracach skupili uwagę na wydarzeniach, do których doszło w zaborze rosyjskim, a jedynie na marginesie zauważano problem postaw Polaków wobec zaborców pruskiego i austriackiego. Dużą trudność sprawia maturzystom przedstawienie ewolucji w postawach Polaków w poszczególnych zaborach w XIX wieku. Przytoczone poniżej wypracowanie jest przykładem pracy, w której piszący ujął temat chronologicznie i najwięcej uwagi poświęcił wydarzeniom mających miejsce w zaborze rosyjskim. Autor podjął próbę oceny skutków polskich zrywów narodowych, a także przytoczył w swym opisie inne formy działalności patriotycznej Polaków nie zawsze związane z walką zbrojną. Wymienił kilka postaci związanych z tematem wypracowania, np.: Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Józefa Chłopickiego, Aleksandra Świętochowskiego, Michała Drzymałę, ale przed podjęciem próby oceny.

W 1795 roku Polska straciła ~~całą~~ swoją państwowość. Co prawda podejmowano próby jej odzyskania np. królestwo Warszawskie, jednak ~~w 1807 roku~~ w 1807 roku i później niepodległa Polska powstała dopiero w 1918 r. W społeczeństwie ~~panował~~ panował polskim panował różne postawy wobec zaburzeń. W swojej pracy chciałbym charakteryzować te ^{występujące} postawy w XIX wieku. Wyodrębniłem ~~cztery~~ ^{cztery} rodzaje postaw: walka zbrojną, pracę organizacyjną, ~~prace~~ ^{prace} ~~organizacyjną~~ ^{organizacyjną} i współpracę w celu wypracowania autonomicznej, a także tzw. zaprzaczenia.

Pierwszą odmianą do odzyskania niepodległości poprzez wojnę zbrojną nadawała się już na początku XIX. Wierzyła się ona z postacią Napoleona, a jej uczestnikami byli m. in. Józef Bonaparte oraz Adam Czartoryski. Cesarz Francuzów i zamiennie za pomoc Legionów Polskich, w tym Legii Nadwiślańskiej, na mocy traktatu w Tyliczu z 1807 roku proklamował Królestwo Warszawskie. Przynajmniej się to do naszego udziału polaków w wyprawie na Rosję. Stwierdził on drugą najliczniejszą armię w Wielkiej Armii. Jednakże zaburzyła się ona ~~brzo~~, a nadzieje na istnienie ^{państwa} ~~państwa~~ ^{państwa} ~~państwa~~.

Kolejnym nuradawym trybem były tworzące w latach 1830-1831 powstanie listopadowe. Jego generałami byli z Niemcami przez Czarów, a zaradcom króla polski, konstytucji, ~~nie~~ a także

braku braku młodzi dążeń legalnej opozycji. Już w 1819 ujęł Władysław Łabęcki założył Władysław Łabęcki Polskie, a w 1821 Towarzystwo Patriotyczne. Jednak organizacja, która do wybuchu powstania przyczyniła się w najwybitniejszej mierze, było założone w 1828 Stowarzyszenie Polska Wola. Jej celem było wywołanie powstania, które miało być charakteru młodzieńczego. Jednakże z powodu złego dowodzenia, pomocy militarnej Rosji, a także niedociągnięcia niektórych warunków powstanie upadło. Dopiero dzięki jednemu do imienia wielu młodych, a więc stowarzyszenia przetrwały, a także ludźmi, a także represji, które zmierzają w kierunku dalszego dawać 1815-1830.

Podczas Wielkiej Emigracji również podejmowano ten temat. W powojennej Towarzystwo Demokratyczne Polskie, a także Gromad duszy Polnego znajdowała się w kraju Urugwa. Polacy działali również w organizacjach * redukcyjnych up & udział dalszego w Wielkiej Europie. Wskazywało to do wybuchu kolejnych powstań: krakowskiego w 1846 i wielkopolskiego pod czas ~~tego~~ Wiosny Ludów (1848). Ale także stęczyły się powstania: w Zakęcie austriackim zlikwidowano odrębność Prusopolskiej, Krakowskiej, a w pruskim Wielkiego Królestwa Poznańskiego.

Ostatnim powstaniem w XIX wieku było Powstanie styczniowe, które wybuchło w 1863 roku. Jego głównymi wodzami była Frakcja cesarskich z Zygmuntem Padluskim i Stefanem Batorskim na czele. Dowodzili się oni, nie tylko niepodległości, ale także nowych reform społecznych, które tego sprowadziła się z pomocą białych, którzy na początku przetrwali powstanie walby. Jednakże ~~ciężko~~ Później autorytet przejęli nad nią kontrolę. O ile powstanie listopadowe miało pierwsze miejsce na świecie, to styczniowe stawało się jedynym w sensownym zrywie. Małe partyzanckie grupy nie miały szans z regularną ~~Rusją~~ armią, która ~~przebiegła~~ ^{powstań} ~~zrywkę~~ ^{zrywkę} i jak się okazało, upadła.

Walka zbrojna przyniosła wyniszczenie ziem polskich. Zginęła ogromna ilość młodych ludzi, prawdziwych

Temat: Ocena postaw i działalności Polaków wobec zaborców
 jest sp. kwestią szalenia skomplikowaną - ^{wynika} wynika to z
 różnorodności warunków w 3 zabornach oraz ~~toż~~ niemożliwością
 jednoznacznego ocenienia postaw i zachowań (np.
 kontrwersje dot. pow. węgierskiego Wielkopolskiego). W mojej
 pracy ramami czasowymi ~~to~~ będą z jednej ~~strony~~ ~~strony~~
 strony rok 1815 (początek "Napoleona, który w tym roku
 ustalenia terytorialnego kongresu wiedeńskiego i okrojonego
 konstytucyjnego Królestwa Polskiego) z drugiej zaś powstanie rewolucji
 1905 roku. Znaczenie trudniej będzie wyznaczyć w tym kontekście,
 gdyż wielkie znaczenie ~~to~~ w kwestii determinowania różnych
 postaw wobec zaborców ma miała wielka emigracja.
 Niezależnie Królestwo Polskie (po powstaniu ~~przebiegającym~~
~~na~~ ~~Królestwo~~ ~~Kongresowe~~) odgrywało ~~główną~~ szczególną rolę w kwestii
~~opis~~ Po upadku Napoleona, w nastaniu ew. Rattennicha i
 jednak w całej Europie, a także wśród Polaków,
 manifestowały tendencje narodowe i niepodległościowe.
 W Polsce przez całą XIX. ścierały się zaskądniczo trzy
 modele postaw wobec zaborców. Pierwszy z nich kładł nacisk
 na zbrojne odzyskanie niepodległości (np. stronnictwo
 "rewolucyjny" przed powstaniem styczniowym były siły ~~antagonistyczne~~
 które doprowadziły do wybuchu powstania listopadowego).

; stronnictwo „ugodowe” - nastawione na uzyskanie możliwie największej autonomii i ustępstw ze strony zabenców (np. „millewary”; stronnictwo Wielkopolskiego przed powstaniem styczniowym; „Kaliszanin” z Brańcami Mramorowymi). Główni politycy galicyjscy dążyli do jak największej autonomii wewnątrz monarchii Habsburskiej, oraz zwołania pracy organicznej, która do dążyli do poprawy stanu sytuacji ekonomicznej i społecznej ziem polskich, często jednocześnie wycofując się z życia politycznego (za dopływem mogli tu postawić Franciszek Karwaner Druchi-Lubeczki który działał na rzecz reformy bankowości, polityki finansowej i fiskalnej, S. Staszic - wybitny działacz społeczny, zajmował się rozwojem przemysłu i szkolnictwa.)

Ta twardsza postać była szczególnie popularna w zabencach Pruskiej, gdzie panowała tam najcięższa koniunktura ekonomiczna (np. zakłady Hিপolite Legillskiego).

Oczywiście ~~nie~~ reprezentantami każdego z 3 wyznaczeniych ujęć modelu modelu często nie byli ze sobą zgodni, a a nawet otwarci się zważyli.

~~Stronnictwo~~ Antykwistów Polshich dzieliliy lewostre kontaktu myślowej Polshich do białych wielkiej emigracji byli podzieleni na dwa główne obozy - konserwatywno-monarchistyczny Hotel Lambert z ks. Gantonyshim i Towarzystwo Demokratyczne Polshich - (z Janimem Kulewchem) i Lewicowa, republikańskie.

Podobne sprawy dzieliliy działaczy socjalistycznych i prawniczych z końca XIX. i od antymonarchistycznej ideologii SDKP przez rewolucyjno-niepodległościowe PSL aż po prawosyjskich, nastawionych na pracę organiczną działaczy prawnicy.

Obywcom znaczenie dla postaw Polaków wobec zabenców miały (nieudane wreszcie) powstania. Upadki ~~powstań~~ same wybuchy powstań były często działaniami pojedynczych stronnictw, których sprzeciwiały się inne. Ten brak zdecydowania doprowadził ich do wspaniałych u traktacie powstania listopadowego.

Upadki powstań sprzyjały z jednej strony umocnieniu stronnictwa ugodowców i konspiracyjnych, z drugiej zaś powodowały wzrost nastrojów i woli walki społeczeństwa

~~Wzrost~~ pogorszał, tylko sytuacja Polski.
 Uszelecie działania i kierunki polityczne winny być
 oceniane na podstawie jak najlepszej perspektywy politycznej
 gospodarczo-społecznej i ~~by~~ być zgodne ze zdrowym
 rozsądkiem (powstanie styczniowe zwyciężyć nie mogło się
 udać). Działalność społeczna, gospodarcza i polityczna (ale
 rozsądna i realistyczna) była najlepszą drogą ku wolnej
 Polsce. Ustawa powściągliwość i realizm działaczy niepodległościowych
 mógł mógł, tylko przyspieszyć odzyskanie przez
 Polskę suwerenności np. u dżentelmenów Ludów bądź
 pod koniec końca XIX w. gdy formowały się trójprzymierze
 i trójporozumienie.
 W niniejszej pracy nie odwrócić się
 do ocen ocen ten postać emigrantów (zarówno
 wcelowej emigracji jak i pozostałych form emigracji np.
 z Galicji) gdyż uważam, iż działalność zarówno poza
 granicami bez granic jak i na jego terenach na
 podobną wartość. Inś kartaś udaję się na zachód
 dla pracy bytu czysto depoz importacji, później
 przytłumie wrócić zachodnie do Polski - a to
 należy ocenić pozytywnie.

Do rzadkości należały prace, w których zdający świadomie odnosili się do historiografii i ocen historyków Józefa Andrzeja Gierowskiego, Stefana Kieniewicza. Zdający częściej zwracali uwagę na twórczość pisarzy i poetów podejmujących zawarty w temacie problem, podawali przykłady takich dzieł, jak „Dziady” Adama Mickiewicza, „Kordian” Juliusza Słowackiego czy obrazy Jana Matejki, Wojciecha Kossaka i Jacka Malczewskiego, co jest cenne z racji przytaczania informacji z innych przedmiotów.

Wielu maturzystów ma problem z właściwą selekcją faktów. Zdarzały się prace, w których zdający zamieszczali szczegółowe opisy przebiegu wojen napoleońskich, powstania listopadowego, powstania styczniowego.

Słabą stroną zdających było również posługiwanie się terminologią historyczną np. mylono rugi pruskie z wywózkami na Sybir, uwłaszczenie ze zniesieniem pańszczyzny, kongres wiedeński z konferencją paryską, bitwę pod Raszynem z bitwą pod Radoszycami. Należy zauważyć, że problem braku znajomości terminów historycznych oraz nieprawidłowego ich stosowania dotyczy zarówno zdających historię na poziomie podstawowym, jak i tych, którzy wybrali poziom rozszerzony na egzaminie z historii.

Temat drugi został wybrany przez mniejszą grupę zdających historię na poziomie rozszerzonym. Na ogół prace te prezentowały słabszy poziom niż wypracowania na temat pierwszy, jednak zdarzały się prace wybitne, świadczące nie tylko o olbrzymiej wiedzy merytorycznej, ale przede wszystkim o głębokim zaangażowaniu emocjonalnym w charakteryzowane i oceniane postawy Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945–1956. Podobnie jak w przypadku wypracowań o postawach Polaków w XIX w. przeważały prace w układzie chronologicznym. Wielu zdających opisywało wydarzenia polityczne w Polsce w latach 1945–1956, podając na marginesie rozważań informacje o reakcjach społeczeństwa. W dobrych pracach zdający wykazywali się znajomością dokonań

zbrojnego podziemia w walce z władzą komunistyczną, podawali przykłady postaw rotmistrza Witolda Pileckiego, generała Augusta Emila Fieldorfa, pułkownika Jana Rzepeckiego, Józefa Kurasia „Ognia”, Danuty Siedzikówny „Inki”, posługiwali się terminem Żołnierze Wyklęci, WiN, NSZ. W najlepszych pracach dostrzegano złożoność problemu postaw duchowieństwa wobec władz w latach 1945–1956, a ich autorzy powoływali się na prace Jerzego Eislera, Wojciecha Roszkowskiego, Jana Żaryna czy na filmy i spektakle Teatru TV, wystawy organizowane przez IPN poświęcone wyżej wymienionym postaciom. W poniższym wypracowaniu można zauważyć, że piszący orientuje się w realiach Polski po zakończeniu II wojny światowej i rzeczowo przytacza fakty historyczne, a następnie je omawia. Widać zaangażowanie emocjonalne autora, który opisuje sytuację Polski po 1945 r. i nadzieje, jakie budziło zakończenie wojny, a jednocześnie pokazuje działania, które doprowadziły do zniewolenia przez ZSRR. Dostrzega negatywne skutki działalności komunistów i ilustruje je przykładami.

..... Polska po zakończeniu działań drugiego wojennych; według post. jałtańskiego porządku świata znalazła się w obłacie państw komunistycznych. Tuż za czasów II wojny światowej działały w Warszawie bojówki komunistyczne; to w koszał komunistów w styczniu 1945 oswoi drub Warszawa; jako AL w szeregach armii ZSRR idąc dalej w kierunku Berlina. Polska zaczynając z nowymi granicami w momencie zakończenia wojny jednak nie miała od początku znalazła się pod silnym oddziaływaniem władz komunistycznych; trwających aż do odwilży 1956 roku. Postawy Polaków były w tym nieco ponad dziesięcioleciem różne, jednak przyjmując wszystkie okresy historii PRL to tamten okres był najpolskością, a społeczeństwo mogło odżydnąć się po trudach II wojny światowej. Na tym miejscu uwagę zwracają więc ci, którzy walczą.

Najmniej spójnie było w pierwszych latach po 1945 r. Na obczy ponownie postanowieni w Zielie powstał wszak tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, a którym jednym z wiceprezidentów był Stanisław Mikolajczyk, przedwojenny działacz ~~Stronnictwa Ludowego~~ Stronnictwa Ludowego, za czasów wojny delegat rządu na kraj. ~~Polscy~~

dwie gdzie się pojawiały w budowlach społeczny aplauz a ma-
 nifestacje dla odwołanego PSL były np. w Szwajcarii
 zorganizowane przez milicję. Poparcie w handlu dla PSL
 było bardzo duże, co komunistów zignorowali w 1947
 roku robiąc fałszywe wybory do parlamentu, w których
 udało im się uzyskać procentowo głosów wygrał PPR wraz
 z powojennym PPS. PSL powstał „sponadta w lesie” zawięzy
 się również uczestnicząca działaczy tej partii, sam M.
 Kociński musiał się schować uciekając z kraju przy po-
 mocy ambasady Stanów Zjednoczonych. W ogóle uczestowa-
 nie powojenne stały się najpopularniejszą formą apacji
 na co najbardziej jednostki w społeczeństwie
 z polityków został wszak uczestowami też chociażby
 Piłsudski, przedwojenny PPS-owiec również istotna postać
 za czasów ruchu oporu. Uczestowami byli i to już od akcji
 „Burza” żołnierze AK. Przykładowo już podczas akcji
 wyzwolenia Wilna AK sprawnie współpracowało z
 AB i Anną Ciemięgą, tu następnie bezpośrednio
 sztab dywizji został przeniesiony na przelubranie przez
 NKWD. Wszak słynny „proces szesnastki” w Mos-
 kwie obejmował Leopolda Okulickiego ps. „Niedźwiadek”,
 w historiografii ocenianego również jednak będąc co będą
 jednego z ojców decyzji o Powstaniu Warszawskim. Sęd
 też niechcą do upamiętniania się Ak-owców, nawet po
 decyzji komendanta o złożeniu broni w zamian za-
 wiazania innych tajnych struktur. Tajne struktury ros-
 tały jednak dość szybko infiltrowane przez komunistów
 i nie miały wprawdzie oddziaływania na losy Polski
 W końcu przybył dekret o amnestii Ak-owców i szkodami
 przetrzymywani broni. Wiele tak też postąpiło, jednak
 znaleźli się również przeciwnicy władcy komunistyczny,
 którzy chcieli w decyzji dalej, few „żołnierze wylęku”.
 Były to niewielkie oddziały, pod dowództwem mjr.
 Władysława Deputera szkiego „Zapasy” mjr. Józefa Jankowskiego
 „Czerwoni” (notabene byłego w 1945 r. w UB) i

innym. Walczyli partyzancko, głównie na gorach, eubanicowatym Federalki, jak i Podkarpacie czy Podhale. Przez pewien czas byli aktywni na Pomorzu, tutaj znany przypadek samobójczy „Inki” brutalnie zamordowanej przez UB. Niezależnie od nielicznych kontrowersyjnych decyzji, brutalnych mordów miejscowych ludności, sowiejskiej i adrety ludowej, jeszcze bardziej wyolbrzymiały w komunistycznej propagandzie „band krasnych”, trzeba jednak przyznać, iż jest to najbardziej narażony obszar na Polacy w okresie stalinizmu próbali walczyć, jednak społeczeństwo, w dużej mierze zdistrasowane przez władze komunistyczne, nie podata walczącym pomocną dłoń.

Rozprawa z pobraniem z czasem wojny również twórcą przez cały okres stalinizmu. Komunistycznymi sędziami, co lubią podkreślać antypenci, o korzeniach często żydowskich, tworzył nam, szli procesy, w których zesłano walczących w AL na karę śmierci. Najbardziej znanym przykładem jest robotnik Witold Plecki, za udział w wojnie przedawający raport o Oświęcimiu, po wojnie spędził kilka lat katowany, w końcu zastrzelony w miejscowości przez megalomana Smietanśkiego w więzieniu UB. Najwięcej zastrzelonych spotykała na „Izrael” przy więzieniu w Rakowieckim na Malotowa, tam zapewne spotykał się Emil Fieldorf ps. „N1”

Postępowała też infiltracja przez tajne służby społeczeństwa. Wiele było osób przymuszanych do wstąpienia w szeregi partii (tu jednak wielu było ostatecznie oddanych sprawie), jak i również stawiania się tajnym Współpracownikiem, nieradko przez szereg. Ktoś również z innymi czasem finansowymi pobudeł do brzołowania. Stąd też kiedy np. kapitan miał Terche, w której pisano donosy i sprawozdania z jego dotknięciem, ile również ocenianie jego stosunku do Adrety Ludowej. Z kolei widać się również kontrowersyjna sprawa Fen, księży patriotów”, szczerze oddanych władzy

komunistycznej, negatywnie oceniających poczynania papieża, jak i przypisały wyszydzanie go. Niekłótność jest najstarszą obecną, właśnie w latach stalinizmu. Wiąże się też kotem PAX-owstów, również współpracującym z władzą ludową i mianem wice wolta chi szefa Bolesława Piaseckiego. Piasecki przed wojną był małym działaczem Falangi i ONR, zapadłym antysemity i antykomunistą, po wojnie zaś zmienił swoje podejście do tematu, mijało legitymizując swoją osobę władzą ludową. Owe wiście, wpływ na to miało ^{zapewne} potanie i zarobkowanie syna Piaseckiego przez nieznaną sprawcę; niemniej postać Piaseckiego była przez niego wyznana do postawy kolaboracyjnej przez środowiska narodowe.

Problemem przeciw działaniom niepodległościowym wobec władzy był fakt, iż stalinizm wdrożyć się we wszystkie sfery życia, nadawał nowe role społeczne, apolegatyzował trud robotnika, dumy państwa. Jedną z tych pierwszych latkach nie mamy brzojsi ^{środa} robotników czy warstw ulicznych społeczeństwa dla których komunizm stał się niepodległą szczyt do podjęcia swoich warunków bytowego. Także warilo, pomimo iż dowódcami byli ^{kolaborator} walczy w kampanii radzieckiej 1920 Rokossowski czy Biedronowski było kamie i stało się chluba państwa jako Armia Ludowa (Pomimo niemoralnych występów Michaiła Boli - żyroskiego na olimpiadzie w Helsinkach w 1948; sprawa szybko zatuzowała, jednakże zadronego ze stanowiska).

Wszelkopolanicząca cenzura sprężyna, że co mniej consentowanych w sytuacji wrogów społeczeństwa wizje komunizmu nie wydawała się schodliwa; propaganda zaś wskazywała iż komunizm walczy o polski i przeciwieństwo do imperialistycznych Stanów Zjednoczonych. Wielu poetów dąta się nauścić na komunizm - Tadeusz Wiśniewski; że to Niemcy dolaowali (Andrzej Kąkolowski); Sławomski; Miłosz (attaché kulturalny

w Paryżu) czy też Symborska pisząca wiersze o Stalinie. Pomimo i potem dwóch ostatnich walkach odcięto się od tej ideologii, pokazując iż nawet w ostrejszym okresie daty się dynamicznie więcej proponowane przez komunistów. Powstawały też nowe kluby sportowe pod patronatem wojska - CWKS przejął tradycje przedsiębiorstwa „degii”, zaś w całym kraju powstały „WKS-y” czy milicyjne „Gwardie”. Warto zwrócić uwagę, że chociaż w tym okresie społeczeństwo przeżywało pewien moment (tu przedśmiertnie granicą honorującą może być rok ok. 1956) walczyło kluby mniej związane z systemem... „Palanie” przemianowane przez pewien czas na „Kolejarka” czy też „Gardzie” w odwołaniu od CWKS-u czy GTS-u „Wista”. Tamtejszy organ prasowy niezwiązany z linią partii, redagowany już ok. 1969 zmienił na przykład w istocie gazetę. Zdobysze oprócz jednej kontrolowanej przez partię. Społeczeństwo polskie było jednak w dużej mierze po prostu bierno - miało wiele profesjonalnych problemów związanych z opowiadaniem o odwołaniu obywateli po wojnie i ogólnym budowaniu nowego ładu, a żeby angażować się w walkę z systemem. Oczywiście wiele było kontestujących, jednak skoro za głupi kont. nt. władzy ludowej można było trafić do więzienia, to jednak stanka była zbyt wysoka. Polacy więc po sobie kontynuowali system, jednak do końca było to obojętne, potęgowane na zachodzie przez obrachki propagandowe, jak chociażby ujęcie wścieknie kwiatów błękitów przez dzieci. Także śmierć Stalina, po sobie śmiewana przez społeczeństwo, nie zmieniała polskiego potężnie. Stało się to dopiero w roku 1956 - odbyli po wystąpieniu Chruszczowa na zjeździe KPZR, pięknym i cynnym „błąd i wypacenia” doktryny Stalina, śmierć Błeseta w Moskwie i wybranie na przewodniczącego PZPR wówczas nieznanego „odchylecia” Gomułka był jednak Hitem prawdziwego szoku dla władzy. Oto prawdziwa historia partii, naj-

niemiecka grupa społeczna, robotnicy z zakładów Cegielskiego w Poznaniu się zbuntowali. Oni Bandziści
 chciały być pierwszym sygnalem erozji komunizmu,
 w następnych latach miały być silnie ukierunkowanym
 w społeczeństwie, ale już nie na tak moskiewskich
 zasadach.

Powstanie Polaków w latach 1945-1956 można interpretować dwójako - z jednej strony jako opór społeczeństwa było to przystosowanie; oportunistyczne; ewentualnie licha lub testacja groźba szarymi ludźmi. Wiele pojął się katekizatorów z systemem; często były to osoby skromne, ubogie w sensie materialnym i psychicznym (jak on zabójca Plechwińskiego - Smietanśki), lecz również księża patriotów: Pasaży, Turwin, Szymborski, Miłosz; wojskowi; sportowcy, itd. Za chęć społecznego dostępnego życia byli oni gotowi w najlepszym przypadku nie konfrontować komunistów.

Z drugiej strony mamy polityków jak Mikolajewski, promesa Włocławskiego; generała Nła czy Am. Pileckiego; „Jankę”; „Zapora”; „Ognia”; żołnierzy wyklętych; ludzie dla litwiny Polska zmaczyła coś więcej, a zmuszeni byli do rezygnacji się, czy nawet oddania za nią życia. Niestety, te osobiste osoby w ogóle obojętne w tamtej dekadzie kraju nie miały szans; oświecone w przemianach lipnia-wierca z czerwca 1950 jako prowokatorzy lub szalbrycy, litwiny podnoszą rękę na władzę ludową, zaś władza im to rękę odciągnie. Przez pierwsze dziesięciolecie miało to być, jednak naród polski po dekadzie przystosowania się zaczął tworzyć pozytywny ferment, litwiny spracowane dopiero 30 lat później, ale jednak spramiat obywateli przez Polskę niezależności, to o co walczeli żołnierze wyklęci czy robotnicy z fabryki Cegielskiego.

Prace opisujące drugi temat zawierały wiele błędów merytorycznych. Zdający mylili referendum ludowe z wyborami w 1947 r., Bolesława Bieruta z Władysławem Gomułą, PZPR z PPR, reformę rolną z uwłaszczeniem. W nielicznych pracach prowadzono rozważania na temat przyczyn aprobaty przemian gospodarczych w Polsce przez część społeczeństwa. Na ogół nie podnoszono problemu dróg awansu społecznego w okresie stalinizmu i jego wpływu na postawy wobec władzy komunistycznej.

Należy zauważyć, że oba tematy zostały tak sformułowane, by piszący mogli zaprezentować swoje stanowisko, przedstawiając własną ocenę wydarzeń historycznych i postaci, które w nich uczestniczyły. Zrozumienie przez absolwentów szkół ponadgimnazjalnych różnych dróg,

którymi podążali do niepodległości Polacy w XIX w. i różnych postaw wobec narzuconej władzy komunistycznej w XX w. jest jednym z najważniejszych zadań edukacji historycznej.

3. Wnioski i rekomendacje

1. Problemy maturzystów z poprawnym rozwiązywaniem zadań wynikają najprawdopodobniej z:
  - ograniczonej, pobieżnej znajomości wydarzeń i postaci historycznych. Analiza wyborów zdających w zadaniach zamkniętych pokazuje, że bardzo często udzielają oni odpowiedzi, sugerując się pojedynczymi słowami występującymi w tekstach źródłowych. Często myślą wydarzenia historyczne, przypisując nieprawdziwe znaczenie danemu zdarzeniu i mają problemy z właściwą chronologią. Podobnie – postaciom historycznym przypisują inne czyny niż te, których dokonały, co pozwala stwierdzić, że nie znają tych osób.
  - opanowania w niezadowalającym stopniu przez większość zdających umiejętności rozumienia polecenia lub tekstu źródłowego. Polecenie w zadaniu jest konkretnie i jasno sprecyzowane, mimo to zdający mają problemy z odpowiedzią na tak postawione pytania lub przedstawiony problem. Często nie potrafią rozróżnić informacji fałszywej i prawdziwej. Maturzyści zamiast wybrać jedną poprawną odpowiedź wskazują dwie lub zamiast wybrać jeden z wariantów dopisują komentarz, który dyskwalifikuje poprawność całej odpowiedzi.
  - braku umiejętności analizowania wskazanego materiału i wyciągania wniosków z tej analizy. Zdający często nie potrafią określić myśli przewodniej podanego fragmentu.
  - nieprecyzyjnego stosowania terminologii historycznej (zdający często posługują się językiem kolokwialnym, mają trudności z precyzyjnym określeniem lub nazywaniem zjawisk i procesów historycznych). Maturzyści prawdopodobnie nie rozumieją znaczenia słów, których używają. Kontekst, w jakim pojęcia występują w tekstach, pozwala domyślać się, że są dla zdających obce znaczeniowo.
  - nieumiejętności interpretowania źródeł ikonograficznych. Często zdający skupiają się na analizie detali, wysnuwając błędne wnioski.
  - trudności z poprawnym formułowaniem wypowiedzi pod względem językowym. Bardzo często maturzyści używają podstawowego słownictwa i najprostszych struktur gramatycznych, a i tak przekaz jest nieczytelny na skutek mało precyzyjnego użycia języka. Zdający często przytaczają archaizmy w swojej wypowiedzi, a z kontekstu wypowiedzi wynika, że nie znają ich znaczenia.
  - braku umiejętności pracy z mapą. Maturzyści często nie potrafią odczytać legendy tłumaczącej jej treść, nie umieją nazwać procesów odzwierciedlonych na mapie albo często używają nieprawdziwych lub zbyt ogólnych sformułowań.
2. Dobrą praktyką jest wprowadzenie oraz utrwalenie słownictwa historycznego w odpowiednim kontekście, tak aby maturzyści nie tylko znali znaczenie danego słowa, ale potrafili go użyć poprawnie w danej sytuacji komunikacyjnej. Zdający przystępujący do egzaminu powinni więcej uwagi poświęcić poszerzeniu zakresu środków językowych, którymi się posługują.
3. Należy pracować nad kształtowaniem umiejętności pisania dłuższych wypowiedzi na zadany temat z uwzględnieniem selekcji materiału faktograficznego, ponieważ maturzyści w zadaniach rozszerzonej odpowiedzi w większości nie potrafią w sposób jasny, klarowny i czytelny omówić zagadnienia. Przez to wypowiedź jest duża objętościowo, ale większości podane wydarzenia nie dotyczą tematu. Niejednokrotnie brak koncepcji w jasnym przedstawieniu omawianego tematu powoduje, że wypowiedź jest chaotyczna.
4. Trzeba wprowadzać do treści lekcji pracę z mapą i pogłębianie umiejętności odczytywania i interpretowania informacji z mapy.
5. W edukacji historycznej należy więcej uwagi poświęcić postaciom historycznym, gdyż popełniane przez zdających błędy skłaniają do wyciągnięcia wniosku, że nie są zorientowani w ich dokonaniach. Postrzeganie procesów historycznych poprzez pryzmat zasług jednostek pozwala lepiej zrozumieć zmiany zachodzące w życiu społecznym,

politycznym, gospodarce i kulturze. Warto w procesie dydaktycznym eksponować postacie historyczne, prowadzić metodami aktywizującymi dyskusje na temat roli, jaką pełnią one w dziejach państwa i świata.